

Vážení čtenáři,

představujeme Vám druhé číslo již čtvrtého ročníku časopisu *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání* a v součtu již jedenácté číslo časopisu, který se věnuje především vzdělávacím gramotnostem. Výzva do druhého čísla čtvrtého ročníku byla stejně jako výzva do prvního čísla tohoto roku otevřena všem autorům, kteří chtěli představit své poznatky v tématech zabývajících se vzdělávacími gramotnostmi a příbuznou tematikou. Redakční rada časopisu tak obdržela příspěvky rozmanité problematiky vztahující se jak ke čtenářské, informační, ale i polytechnické pregramotnosti a gramotnosti.

Vzhledem k rozmanitosti témat můžete v tomto čísle nalézt jednu přehledovou studii zabývající se čtenářskou gramotností na úrovni preprimárního vzdělávání – *Morfologické versus fonologické uvědomění ve vztahu k čtení v českém jazykovém prostředí*. Následují další čtyři výzkumné studie, z čehož tři se zabývají čtenářskou gramotností – *Předškolské indikátory úspěšného vývinu čitateleškej gramotnosti*, *Vliv vzoru písma na výkon v testu tichého čtení ve 2. a 3. ročníku základní školy* a *Využití*

čtenářských strategií v předškolním vzdělávání z pohledu učitelek mateřských škol. Čtvrtá výzkumná studie upozorňuje na klíčová místa v rozvoji přírodovědné pregramotnosti, environmentální senzitivity a psychologických aspektů tvořivé hry u dětí předškolního věku – *Psychologické aspekty tvořivé hry v polytechnické výchově v mateřské škole*. Šestý příspěvek, jenž je případovou studií se zabývá informační gramotností v praxi základní školy – *Rozvíjení informační gramotnosti v edukační praxi základní školy uplatňující Montessori pedagogiku: případová studie*. Kromě sedmi studií můžete také nalézt recenzi knihy *Matematická pregramotnost a učitelé mateřských škol*, která byla vydána pod záštitou Masarykovy univerzity v Brně v roce 2019.

Nyní již více ke konkrétním příspěvkům.

Přehledová studie Zuzany Bílkové, Heleny Havlisové, Olgy Malinovské a Jiřího Jošta se zabývá specifiky fonologického uvědomění v konzistentním a inkonzistentním jazykovém prostředí a jeho vztahem ke čtení. Studie popisuje vzájemné ovlivňování fonologického a morfologického uvědomění a jejich odlišnou vývojovou trajektorii. Přehledová studie také upozorňuje na původní

českou studii srovnávající vklad obou uvědomění pro čtení u dětí třetích až šestých ročníku ZŠ.

Dále jsou představeny čtyři výzkumné studie. První výzkumná studie Olgy Zápotočné a Marka Urbana představuje diskuzi nad otázkami předškolního vývinu čtenářské gramotnosti, která poukazuje na predikce a validitu ukazatelů fonemického uvědomování ve vztahu k základní úrovni procesu čtení a počátečnímu stádiu osvojování řeči. Studie zahrnovala 382 předškolních dětí v rozmezí pěti až šesti let. Výsledky studie naznačují, že struktura vztahů ve všech ukazatelích závisí na socioekonomickém statusu zázemí dané rodiny, což koresponduje se zahraničními i tuzemskými studiiemi.

Druhá výzkumná studie Barbory Žákové, Pavly Presslerové a Caroliny Sidon si klade za cíl upozornit na klíčová místa v rozvoji přírodovědné pregramotnosti, environmentální senzitivity a psychologických aspektů tvořivé hry u dětí předškolního věku. Výzkumná část se zaměřuje na edukační program polytechnické výchovy, přičemž praktická část popisuje empirickou sondu kvalitativního charakteru zaměřující se na implementaci principů polytechnické výchovy do kurikula mateřských škol. Výsledky dokazují, že tato implementace podporuje rozvoj kognitivních schopností, sociálních vztahů i sebepojetí v předškolním období. Interpretace výsledků se zaměřuje také na roli pedagoga a jeho

vyrovnání se s překážkami při realizaci polytechnické výchovy.

Ve třetí výzkumné studii Barbora Jindrová a Olga Kučerová prezentují výsledky výzkumu zaměřujícího se na zjištění možného vlivu vzoru písma na kvalitu tichého čtení u žáků ve druhém a třetím ročníku základní školy. Výzkum si kladl otázku, zda vzor písma, kterým se dítě učí psát, ovlivňuje také jeho čtenářský výkon. Data získaná na základě diagnostického testu psaní a zkoušky tichého čtení však nepotvrdily významné rozdíly ve výsledcích tichého čtení mezi žáky píšícími vzorem *Comenia Script* a tradičním vázaným písmem.

Čtvrtá výzkumná studie Evy Koželuhové se věnuje problematice rozvoje porozumění předčítanému textu u dětí v předškolním věku a upozorňuje na zahraniční výzkumy doporučující v tomto období využívat čtenářské strategie jako vhodný postup pro zlepšování úrovně porozumění u dětí, a to včetně chápání kauzálních vztahů. Výzkumné šetření, které studii doplňuje, bylo vedeno s cílem zjistit, jak učitelé mateřských škol, kteří se v rámci svého dalšího vzdělávání s možností využití čtenářských strategií v mateřských školách setkali, tuto možnost vnímají a využívají v praxi. Příspěvek mimo jiné přináší i zajímavé podněty pro další výzkum a doporučení pro koncipování vzdělávacích akcí pro učitele mateřských škol.

Poslední studií tohoto čísla je případová studie Pavlína Mazáčové a Marie

Šupicové, které se zabývaly tématem využití informační gramotnosti v prostředí alternativní základní školy uplatňující Montessori pedagogiku. Případová studie poukázala na fakt, že důležitým předpokladem pro rozvíjení informační gramotnosti v praxi je vhodné kompetenční zaměření ŠVP dané školy. Šetření bylo uskutečněno u žáků šestého ročníku, přičemž dle *Metodiky pro hodnocení rozvoje informační gramotnosti* ČŠI je na vybrané škole kompetence využívat informační gramotnost u žáků šestých ročníků uspokojivá, ale má jisté rezervy v uplatňování informační etiky a bezpečnosti v online světě. Šetření poukazuje na nutnost koncipovat edukační rámec, který by pro rozvíjení informační gramotnosti nabídl pedagogům systémové řešení, například formou spolupráce školy s knihovnami.

Na závěr se čtenář může dočíst o publikaci autorů Evy a Bohumila Novákových, kteří se v publikaci *Matematická pregramotnost a učitelé mateřských škol* zaměřují na profesní kompetence učitelů mateřských škol a jejich připravenost realizovat, reflektovat a analyzovat aktivity dětí umožňující rozvoj matematické gramotnosti v kontextu osobnostního rozvoje. Recenzí na tuto publikaci vydanou Masarykovou univerzitou v Brně v roce 2019 nás provází autorka Martina Uhlířová.

Náš redakční tým věří, že si druhé číslo roku 2020 časopisu *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání* najde cestu

ke svým čtenářům. I přes složitou situaci, která nás všechny tento rok postihla, doufáme, že jsou příspěvky uveřejněné v tomto čísle podnětnou inspirací pro další studie či jejich praktické uplatnění. Děkujeme za Vaši přízeň a těšíme se na shledání s Vámi ve třetím čísle tohoto roku, které bude tradičně publikováno v anglickém jazyce a zaměřeno na hudební a vizuální gramotnost. Vaše příspěvky směřující ať už k hudební nebo vizuální gramotnosti či k jiným vzdělávacím gramotnostem, prosím, zasílejte na adresu redakce časopisu: gramotnost@pedf.cuni.cz. Vítány jsou příspěvky teoretického, výzkumného nebo metodologického charakteru či přehledové studie, výzkumné zprávy a recenze.

S pozdravem a přáním pevného zdraví,

Anna Kucharská, Klára Špačková
a Monika Kadrnožková